List 27. **NOVICE** Tečaj XLVI.

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gold. 40 kr., za pol leta 1 gold, 70 kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold. 10 kr., za četrt leta 1 gold. 10 kr.

V Ljubljani 4. julija 1888.

Obseg: Korenje, mrkev, mrkvica (daukus carota). — Vprašanje in odgovori. — Gospodarske novice. — Zemljepisni in narodopisni obrazi. — Govor poslanca Šukljeta .— Govor poslanca Kluna. — Iz delegacij. — Naši dopisi. Novičar. —

Gospodarske stvari.

Korenje, mrkev, mrkvica (daucus carota).

Sploh se dve vrsti korenja pridelujeta, a vsaka ima po več zvrsti. Prva vrsta: pravo korenje ali mrkvica z dolgo praličasto korenino in sicer: a) Dolgo, belo korenje. Daje obilen pridelek; prideluje se večidel le na polji za živinsko krmo, redkeje po vrtih za prikuho, ker nima nežnega mesa in slastnega okusa. b) Dolgo, žolto korenje. To sorto pridelujejo najrajši na polji in po vrtih, ker daje obilen pridelek in je kot krma in prikuha znana in čislina. c) Rumeno korenje. Meso je mehko in nežno in je ravno zaradi tega v čislih. d) Višnjavorumeno korenje. Nahaja se po vrtih najbolj poredkoma; dober je za prikuho, pa tudi posebno za vlaganje v jesih obrajtano. V juhi ga pa nimajo radi, ker jej daje neko posebno barvo. e) Belo, zelenoglavo velikansko korenje. Prilega se posebno pridelovanju na debelo. f) Veliki angleški altringam. (Glej pod. 47.) Razen navedenih vrst se še nahaja: Rumeno, zelenoglavo velikansko korenje; dolgo, debelo, rumenožolto korenje; debelo, žolto, salfeldsko korenje; in novo, belo, prozorno korenje in še drugo. Druga vrsta: Karote z valjasto, kratko priščipneno korenino in z nežnim mesom. a) Žolta karota. Prihaja rano iz zemlje in ima nežen in prijeten okus. Prilega se posebno za gnojne grede in pa za jaro setev na solnčnate, povrstne gredice. b) Zgodnja rumena karota. Seje se od septembra do oktobra in od februvarja do marcija na solnčnate gredice zunaj in vso zimo na gnojne grede, po katerih prav rano dozoreva. Ta karota je čislana namizna prikuha. e) Pozna rumena karota. Seje se od marcija do maja na vrtu. Šteje se med boljše prikuhenske sorte, ker se pozno po leti in vso zimo prireja za kuhinjsko porabo. d) Višnjavorumena karota. (Glej pod. 48.) Bolj majhna je in drobna, rano godna in nežna, nahaja pa se le bolj poredko po zelenjakih. e) Nova nežna kratka karota. (Glej pod. 49.) O kresu posejana daje preslastno prikuho za zima. V obče je reči, da so karote nežnega, a rahlejšega mesa od navadnega korenja in vredne, da jih po naših vrtih marljiveje prirejamo nego navadne sorte korenja.

Obe vrsti, korenje in karota, zahtevata odprto lego in rahlo, dobro, posebno redilno zemljo, katero je najboljše leto, predno sejemo korenje, prav globoko prekopati in pognojiti. Ako ni zemlja zadosti rahla in če ob suhem vremenu rada dobiva skorjo, treba posejano seme le rahlo s huho prstjo potrositi. V mastni peščeni zemlji raste debelejše, slajše in trpežnejše korenje nego v težki Sejati je seme prav redko in zato ga treba za sejanje s peskom ali suho prstjo pomešati. V zemljo odprte lege sejemo korenje od spomladi do jeseni. Korenje konec, septembra ali začetek oktobra posejano, ostane kot nežna rastlina po zimi zunaj, in moremo ga 4tedne prej nego spomladi posejano uživati. Tudi ga sejejo od decembra do konec februvarja na gnojne grede, ki pa ne smejo pretople biti. Posebno pa moramo tisto korenje, ki ga hočemo za zimsko kuho odločiti, šele avgusta meseca sejati, in kdor si želi prav čvrstega in okusnega, mora ga po zimi v zemlji pustiti. Le z listjem ga je treba nekoliko pokriti, da ga ne poškoduje mraz, posebno pa tudi zaradi tega, da ga lahko vsak čas iz zemlje jemljemo, tudi če je mrzlo. Korenje ki ostane v zemlji, vedno je okusnejši od onega, ki je v kleti shranjeno.

Navadno se korenju metenica pred zimo poreže in potem v kleti ali v jame, navlašč zato napravljene na vrtu, shrani, da ga je lahko vsak čas rabiti.

Korenje je dvoletna rastlina, katere korenina se pa le prvo leto da porabiti in použiti. Za pridelek dobrega semena se jeseni najlepši koreni odbero, v kleti

v prstzagrebejo in potem spomladi v odprte lege zemljo posade, kjer po leti cveto in avgusta meseca dozore. Seme je 2 leti kalivo.

Korenje nežnejših vrtnih sort je za juho in razne prikuhe; na debelo po njivah pridelovano je pa le bolj za živinsko, posebno za svinjsko krmo, nego za človeško jed. Kolikor so rastline mlajše, toliko nežnejši in prijetnejši je njih okus. Dobro je torej korenje o raznih letnih dobah sejati, da ga imamo vsak čas na razpolaganje.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 57. Mleko segreto puščamo navadno, da se skisa. Iz skisanega mleka narejamo potem surovo maslo. Kljub vsej previdnosti in natančnosti pa ne moremo narediti nikdar trdega masla, vedno je le mehko in skoraj močniku podobno. Kaj je vzrok? Morda zelena

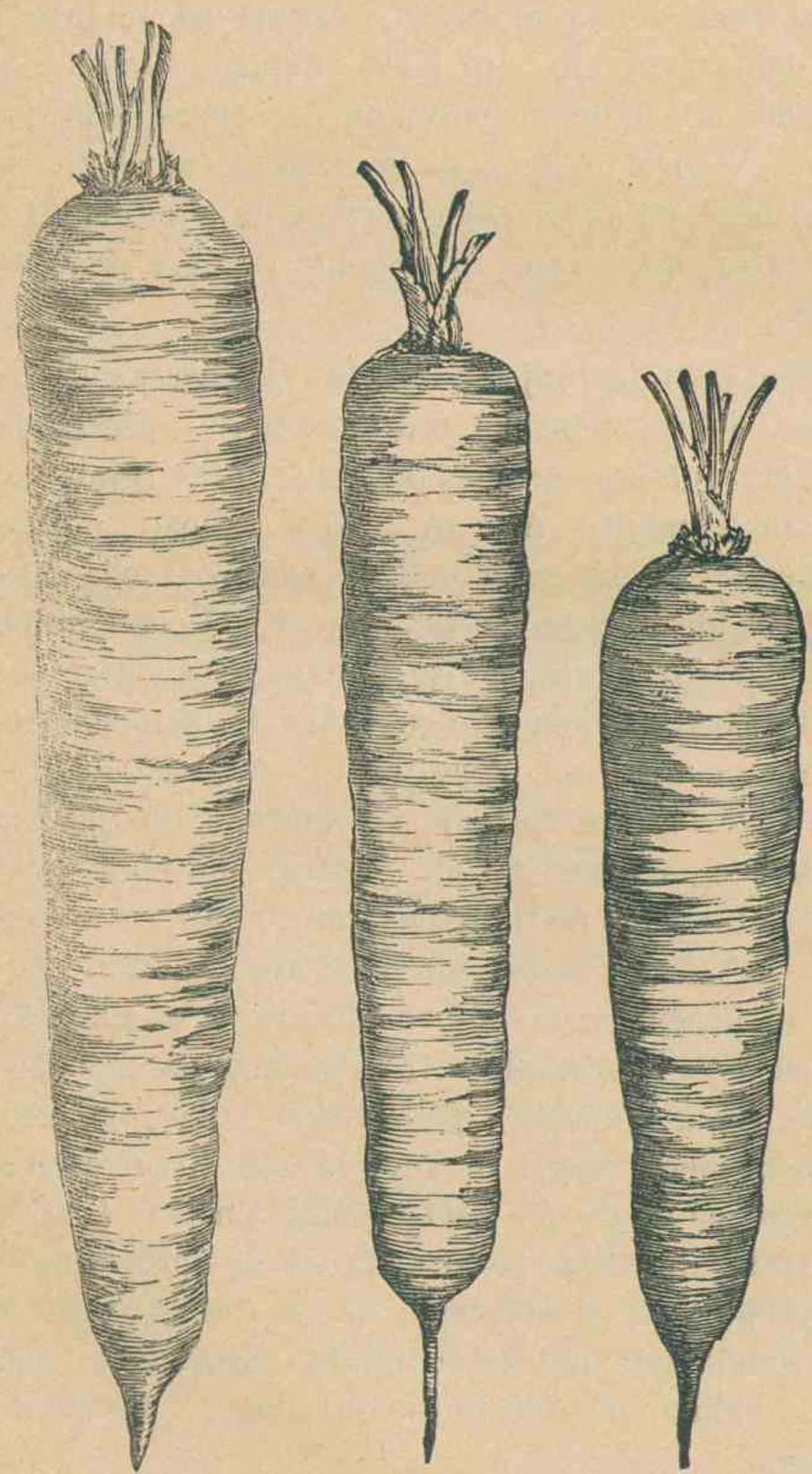

Pod. 47. *Pod. 48.* *Pod. 49.*

klaja? Ali krava, ki sem jo prignal s hribov. (M. Ž. v Kanalu na Primorskem.)

Odgovor: Na izdelovanje surovega masla vpliva toplota smetane, katero pinjimo, in hitrost, s katero pinjo ali metilni stroj sučemu. Smetana ali mleko, dejano v pinjo, naj ima 15 stopinj (C.) toplote. Le po zimi, ako se pinji v mrzlih prostorih, sme biti smetana, oziroma mleko, 1 do 2 stopinji gorkejše, ob vročem poletnjem času pa za 1 do 2 stopinji hladnejše. Drugače in sploh se je držati treba toplote 15 stopinj. Ako se pregorka smetana pinji, n. pr. 20 do 25 stopinj topla, kar se žalibog dostikrat zgodi, tedaj se maslena tolščoba zmehča in zmaže. Pinjenje traja neprimerno dolgo časa, surovega masla pa se malo dobi; maslo je belo, siru podobno, malo trpežno in menj okusno. Po zimi se zopet premrzla smetana pinji; maslena tolščoba postane trda in se drobi, tolščobne krogljice se nerade združujejo, in pinjenje tudi neprimerno dolgo časa traja. Navadno ostane tudi precejšen del smetane nespinjen v mleku.

Omenjeno, za pinjenje potrebno toploto ima pa smetana redko kedaj, kadar pride iz mlečne shrambe. Treba je torej smetano toliko segreti, toda nikakor ne na peči! Ako se na peči smetana še tako pridno meša, nekaj se je gotovo preveč pregreje in vsled tega se pokvari. To provzroča nekoliko zasirjenje mleka, in nasledek je ta, da pride sir v surovo maslo, kar dela surovo maslo ne le neokusno, ampak tudi netrpežno.

Smetano segrejemo primerno, ako stoji nekaj časa v primerno toplem prostoru. Ako jo je pa treba prav hitro zgreti, postavimo jo lahko v gorko vodo ali pa ji prilijemo toplega mleka; ako jo je pa treba shladiti, postavimo jo lahko v mrzlo vodo ali pa ji dodenemo koščekov čistega ledu.

Če je torej za pinjenje pripravljena smetana pretopla ali premrzla, ni se treba bati truda, da jo primerno shladimo ali segrejemo.

V poletnjem času treba je pinjo izplakniti z mrzlo, po zimi s toplo vodo, predno začnemo pinjiti.

Predno denemo mleko ali smetano v pinjo, treba oboje dobro premešati. Paziti moramo na hitrost, s katero pinjimo, primerna hitrost ni le pri vsaki vrsti pinj drugačna, tudi pri isti vrsti je treba najprimernejšo hitrost po izkušnji določiti.

Pregibanje v pinji mora biti toliko hitrejše, kolikor mrzlejša je pinjena tvarina. Najhitreje je treba pinjiti sladko mleko, nekaj počasneje sladko smetano, še počasneje kislo smetano, najpočasneje pa kislo mleko. Prehitro pregibanje v pinji dela narejeno surovo maslo mehko in slabo, zato se moramo tega ogibati. Kolikor bolj se pinjenje bliža h koncu, toliko bolj se mora s hitrostjo ponehavati, in sicer tako, da je konečna hitrost največ za polovico začetne hitrosti velika. Pri opisovanji raznih pinj in načinov pinjenja bodemo izpregovorili tudi o hitrosti, s katero naj se pinji.

Za splošno vodilo naj velja, da se sme pinja največ do $^3/_5$ napolniti. Ako je v pinji preveč smetane, ni le pinjenje težavno, ampak smetana tudi se peni. Združenje tolščobnih krogljic se s tem ovira, toplota se povišuje, maslena tolščoba postaja mehka; konečno moramo vendar nekaj smetane odvzeti, ako hočemo maslo narediti.

Če natančno opazujemo čas, ki ga treba za pinjenje, pa hitrost in toploto, ob kateri se najbolje pinji, do-

bimo za vsak slučaj posebe pravila, katerih se je treba redno natančno držati.

Če smo pri pravi toploti v začetku prehitro pinjili, zgodi se dostikrat, da vse pokvarimo: smetana se speni. Ako povišamo toploto in počasi pinjimo, lahko naredimo v tacih slučajih surovo maslo, ki je vendar potem le bolj slabo. Bolje je ako toplote ne povišamo ter počasneje neprenehoma pinjimo in sem ter tja s posnetim mlekom izplaknemo notranje stene pinje, ob katerih se drže pene od smetane.

Vprašanje 58. Kako varstvo daje postava tistim, ki jim zajci mlada drevesca oglodajo in tako poškodujejo? (J. G. župan v V.)

Odgovor: Na to, po letošnji hudi zimi za vse naše sadjarje bolj ali manj pomenljivo vprašanje naslednji odgovor:

§ 11. lovske postave z dne 7. marcija l. 1849. se glasi tako: „Posamezni posestniki zemljišč imajo pravico do odškodovanja za škodo, prizadeto jim po divjačini in lovu; te pravice je iskati po obstoječih predpisih proti onim živim ali moralnim osebam, ki imajo po tem patentu pravico do lova.“

Nadalje določuje v tej zadevi merodajni razpis ministerstva notranjih zadev z dne 15. decembra leta 1852., št. 5681:

a) v § 10., da uživalec lova ne sme preveč divjačine puščati poljedeljstvu v škodo, sicer se ima brez prizanašanja prisiliti, da jo primerno zmanjša;

b) § 11. daje lastniku zemljišča pravico, da si sme svoje zemljišče ograditi ali z zakopi zavarovati;

c) § 12. daje lastniku zemljišča pravico, s tega divjačino, kakor koli, s strašili, z ognjem, z ljudmi in psi odganjati, ne da bi lastnik lova smel zahtevati povračila, ako se divjačina kaj poškoduje;

d) § 17. pa se glasi: „Posestnik zemljišča ima pravico do zamudnega povračila škode, prizadete po divjačini, bodisi da se je pripetila pri poljskih sadežih, vinogradih ali sadnem drevji itd.

Konečno določujejo ministerski razpisi z dne 14. julija 1859., št. 128, in z dne 12. julija 1860. št. 182, da razsojajo o opovračilu škode, prizadete po divjačini, izključno politična oblastva.

Le ta posnetek iz postav, v tem slučaji veljavnih (ki se obširno nahajajo n. pr. v 8. zvezku Manzove zbirke postav z leta 1861. na strani 215. do 231.) kažejo:

1.) da ima lastnik (tudi najemnik) zemljišča postavno pravico zahtevati popolno povračilo škode, prizadete po divjačini;

2.) da je to škodo povrniti dolžan tist, ki lov uživa, bodisi najemnik ali lastnik;

3.) da se ima tožba za povračilo škode vložiti pri dotičnem c. kr. okrajnem glavarstvu, kateremu pripada lovski okoliš.

Gotovo je pravično, da onega, ki uživa lovsko veselje, zadevajo tudi lovska bremena. Gosposkam pa ki po eni strani hvalevredno podpirajo sadjarstvo, gotovo je tudi naloga, varovati one, ki si prizadevajo z žrtvami sadjarstvo dežele naše spraviti v bolji stan.

Gospodarske novice.

Drago vino. Oskrbništvo graščine grofa Lanthierija na Slapu prodalo je nekaj lanskega carskega vina nekemu Francozu po 120 gld. hektoliter. To vino je zmes rulandca in rizlinga ter je iz vinogradov prejšnje deželne vinarske šole na Slapu.

Podružnica metliška je na občnem zboru dne 4. t. m. ukrenila, da proslavi vladarsko štiridesetletnico Njegovega veličanstva presvetlega cesarja s tem, da nakupi potrebnih ameriških trt ter jih razdeli vsem šestnajstim belokranjskim občinam z namenom, da si ustanove svoje trtnice.

Nekdanjim slušateljem kmetijske šole v Grossau-u. Tajnik c. kr. kmetijske družbe na Dunaji nas prosi objaviti, da bode 8. in 9. septembra t. l. na Dunaji shod bivših učencev in učiteljev nekdanje kmetijske šole v Grossau-u, ter naj se dotični gospodje, ki se mislijo udeležiti tega shoda, zglasijo uže sedaj pri Adolfu Hochegger-ji, tajniku c. kr. kmetijske družbe na Dunaji.

Iz Šent Vida nad Vipavo smo zvedeli, da dela tam na trti neka gosenica strašno škodo. Kolikor moremo iz popisa te škodljivke posneti, je ta gosenica od gozdnega sukača ali kiseljaka (Sauerwurm, latinski conchylis ambiguella.) O reči hočemo natančneje pozvedeti ter v prihodnji številki škodljivca popisati in svetovati, kako ga preganjati. Ob enem smo od ravno tam zvedeli, da so zasledili trtno uš v Šentvidskih vinogradih. Zanesli so jo (vsaj tako pravijo) vipavski delavci ki so delali na spodnjem Štajerskem okolo Bizelja. Bog daj, da se vest ne uresniči.

Poučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

81.

Španjolske ovce.

(Dalje.)

Španjolska merinovka je sredno velika, drobne glave in vitkih nog. Gobček in noge so večinoma črne. Volno imá po čevelj dolgo, malo nakodrano in večinoma umazano. Če pa ovce umijejo, ali če jih pastir čuva, da se ne onesnažijo, tedaj je volna svitlobela. Pastir stoji na samotnej skali, s katere more pregledati čredico. Opira se ob palico, ali ob puško. Brzonogi psi obletavajo ovce,

glasno lajajo, ter poženo nazaj vsako, ki se je preveč oddaljila. Majoral jaha v spremstvu pastirjev polagoma sem in tje, zapové to, pograja ono, naposled krene k kolibi, iz katere se gost dim vali. Tudi par sto ovac drve proti kolibi, da jih bodo ostrigli. Ob striži prirejajo raznih veselic. Kedar solnce zaide za gore in so črede doma, vsaka v svojej staji, tedaj zaplapolá na stotine ognjev po širnej planjavi, po toliko ognjev, po kolikor je hatasov ali staj. Začne se veselo petje, glasni smeh in dudlanje. Okoli ognjev sede ali stoje tuji možaki s širokokrajnimi klobuki, v rujavih suknenih jopičih, v suknenih hlačah in gamašah, s širokimi, pisano vezenimi usnjenimi pasovi. Dokaj postavnejši so od zamazanih in strganih pastirjev. Drzno se vedejo, črne oči se jim svetijo, polti so želte, kazno toraj, da so večinoma cigani. Poslali so jih gospodarji, da jim ovce ostrižejo in volno preberó. Ž njimi je došla tudi druga sodrga v gore, da vriska in pleše v gluho noč. Meh rudečega vina gre okrog ognja, in nobeden se ga ne brani, dobro potegne vsak, komur je v roke prišel. Kedar začne rosa rositi, tedaj še le je konec noriji. Od plesa in vpitja utrujeni, od pijače pa omamljeni, poležejo po pastirskih kolibah in smrče do belega dne.

Preden nastopi avgust ni več vgrizniti na spomladanskih pašnikih, treba nam toraj poiskati pastirjev na visokej planoti Soriaskej. Te planote so više od unih. Jeseni, po zimi in spomladi besne tu viharji. Po zimi pade mnogo snega, spomladi in jeseni se vlačijo goste megle, in samo po letu je moči prebiti ljudem in čredam. Drevja tu ni, tudi ne more v viš zaradi viharjev, koj je vpognejo in skrive. Samo razno grmovje se plazi po tleh in razne biline, ki gredo v slast ovcam. Todi pasejo Starokastilski veleposestniki. Koncem septembra se začno poditi mrzle in vlažne megle, ki so zelo škodljive ovcam. Majoral tedaj zapove razkropljene čredice zbrati, šotore razdreti in mulam naložiti. Potem se vsi vkup odpravijo v tople kraje daljne Estramadurske. Na čelu prvej in glavnej čredi jaše majoral, na čelu ostalim čredam po eden pastir z enim psom, zadaj pa se rujejo ostali pastirji z ovni, katere jim pomagajo brzdati močni in hudi psi.

Od pamtiveka gonijo črede po teh potih. Ne plačujejo nič od njih nikjer. Vsak posestnik, mimo čegar polja črede ženó, mora pustiti ob obeh straneh pota 90 črevljev sveta,*) da morejo črede složno naprej. To je gotovo na kvar poljedelstvu, ker se toliko rodovitega sveta zavrže. Tudi imajo majorali še dandanes pravico, da smejo od vsakega gozdnega drevesa odsekati po eno vejo za stavbo in pletenje kolib pa staj, kakor tudi za kurjavo. S takim obsekavanjem zelo poškodujejo drevje, in ker španjolskej sploh primanjkuje lesa, toraj je tako ravnanje dvakrat nespametno, ako je res še v navadi.

*) Tako stoji v nekej nemškej knjigi 1870. l. V nekej slovanskej knjigi 1868 l. pa stoji, da je dandanes to vse drugače. Kdo ima prav? Več potov sem se uže prepričal, da je več verjeti slovanskim kot nemškim spisom.

Te črede naredé po 112 nemških milj dolgo pot, kar traje do 40 dni, preden dospo v zimske staje. Ako drži pot skozi obdelane kraje, tedaj morajo črede na tesnem in brzo dirjati skozi, zato jih psi z glasnim lajanjem obskakujejo, ter tako od pašnje odvračajo. A kedar dospo v neobdelane kraje, tedaj se bolj polagoma pomikajo naprej. Takih neobdelanih prostorov je mnogo, osobito v Novej Kastiliji. To so zvečine slane stepe, pusti in dolgočasni kraji, kakoršnih je malo v Evropi. Kakor daleč oko nese, ne ugleda niti drevesa niti grma, samo pojedine rujave in slane biline stojé v šopih raztresene. Ovce sicer rade žro te slane biline, a ker dobé potem baje slabo volno, zato pastirji tudi radi hitè skozi te pustinje.

Koncem oktobra ali početkom novembra dospó črede na širne planote Estramadurske, kjer dobe tečne paše, in ostanejo čez zimo. Po letu tu ni paše za ovce, in to zato ne, ker ni dežja in solnce vse posmodi. Ali po zimi je druga. Nobeden bi ne spoznal teh pašnikov sedaj, taki so. Po letu namreč vse vsahne, kakor pri nas po zimi vse otrpne. Jesensko deževje pa izvabi iz tal zeleno travo, i požene le v posameznih šopih, in ne tako gosto kakor pri nas. Toraj ondi nimajo lepih, živih tratin, kakor jih imamo mi. Cvetice kmalu odcveto, trava pa se obdrži čez zimo in tako imajo ovce dovelj paše.

Kakor hitro so črede le-sem dospele, koj jih pastirji postavijo na stare pašnike. Stare kolibe si popravijo, z vejami obložе in z rušinjami pokrijejo. Zoper vihar, nalive in sneg so take kolibe boljše kot šotori. Poleg kolib zgrade staje, v katere zaganjajo ovce po noči. Čuvajo jih psi, ker se volkovi radi priklatijo k njim. Tu povržejo ovce jagnjeta, in preden odženo mladiče na spomladanske pašnike, užgo jim gospodarjevo znamenje. Konec marca zbero črede, in kakor so bili došli, tako tudi odidejo.

(Dalje prihodnjič.)

Politične stvari.

Govor državnega poslanca profesorja Fr. Šuklje-ja.

(Konec.)

Kar je desnica storila v opoziciji kot manjšina temu se ne more izogniti v svojem sedanjem položaji, vzlic temu, kar se je dogodilo.

Letošnja debata je pokazala, da je poslanec pl. Plener s svojo trditvijo, da je ministerstvo strankarsko ministerstvo desnice, jako zašel s prave poti. Lepe sanje, katere je imel poslanec Steinwender o ministerstvu, ki plava nad strankami in vodi njih osodo, so se že davno izpolnile, ministerstvo Taffejevo ni meso našega mesa in jaz mislim, da se mi ne bode ugovarjalo, da bi se

vse frakcije desnice lepo zahvalile, ko bi morale k svojim prištevati naučnega ministra. (Veselost na desnici.) Jedna misel me še naudaja z upanjem.

Brez večine se ustavni državi vladati ne more, ni mogoče vladati s slučajno večino, temveč samo z zanesljivo večino. Poslanec Steinwender ozre naj se le v Nemčijo in pogleda, koliko truda je stalo velikega državnika ob Sprevi, katerega zmatra za polboga, da je dobil zanesljivo trdno večino.

Taka večina se pa ne more dobiti na onih klopeh. Dovolj jasne so bile besede, katere je v tem oziru izustil načelnik nemško-narodne zveze, dovolj jasen je odmev, kateri so našle te besede v včerajšnjem, z elegijo naudihnenem govoru poslanca Hebske trgovske zbornice. Taka večina mogoča je le na klopeh sedanje večine.

Jaz vendar malo predobro sodim o državniškej previdnosti gospoda ministerskega predsednika, da bi mislil, da bi on ne mogel pozvati položaja in se ozirati na njegove zahteve. Mislim, da letošnja debata ne bode brez sledu šla mimo njega, da bo le vendar nehal s sedanjo sistemo, katera ga je že stala toliko pristašev (Prav res! in Dobro! na desnici.), da bode v poslednji uri utrdil zaupanje, ki mineva. V tem zmislu zakličem ministerstvu: Discite justitiam moniti et non temmere divos."

V tem zmislu končavam in Vam priporočam prehod v specijalno debato. (Živahno odobravanje in ploskanje na desnici. — Govorniku častitajo od vseh stranij.)

Govor poslanca Kluna

v državnem zboru dne 1. maja 1888.

(Dalje.)

Gospod vojni minister je sicer nekedaj s zadovoljstvom povdarjal v delegacijah, da ogerska vlada skrbi za to, ker je nemščina obligaten predmet v srednjih šolah. Pri nas smo mnogo dalje. Pri nas nemščina ni le obligaten predmet na srednjih šolah, marveč počuni predmet, in kot obligaten predmet že na četiri in večrazrednih ljudskih šolah v višjih razredih. Na Kranjskem je še za to preskrbljeno, da se nemščina poučuje kot neobligaten predmet tudi na več kakor dvorazrednicah, in zato dobe učitelji še posebne nagrade. (Klici na desnici: Nepostavno!)

Če je torej visoka vojna uprava zadovoljna z Ogrsko potem ne more biti z nami nezadovoljna in se o nas pritoževati; in če prej ni manjkalo podčastnikov, ko je bilo le malo šol, in so se večinoma še le pri vojakih učili brati in pisati, tudi sedaj jih ne bo manjkalo ker je šola v vsakem večjem kraji, in ker se nemščina mnogo poučuje.

Da nam je visoka naučna uprava le malo naklonjena, razvidi se jasno tudi iz druzih slučajev. Nedavno je bilo izpraznjeno mesto skriptorja v ljubljanski licejski knjižnici. Njen največji zaklad je bogastvo staroslovenskih rokopisov in slovstvenih del sploh v tem jeziku. Omenim le zbirko našega učenega rojaka Kopitarja, in jasno je, da taka zbirka potrebuje slavista, in da bi skriptor moral biti slavist, da bo zbirka na razpolaganje učenjakom, kar je njen namen. Skriptor bi že zaradi tega moral biti slavist, ker je sedanji knjižničar rodom Nemec od Rena ob holandski meji (Čujte! (Čujte! na desnici), ki je popolnoma nezmožen slovanskega jezika, torej tujec v slavistiki.

Tudi se ne sme prezreti, da ima skriptor vedno opraviti s slovenskimi učenci, katerih jezik bi torej moral znati. Akoravno je bilo več dovolj sposobnih prosilcev vendar je visoka naučna uprava dala to službo slovenščine nezmožnemu matematiku. (Čujte! (Čujte! in veselost na desnici!) Tako sta v naši knjižnici nameščena dva uradnika, ki ne moreta razumeti največjih zakladov naše knjižnice, kaj še znastveno predelati. Jaz nimam ničesa proti osebi novega skriptorja; on je morda izvrsten mož in bo dobro opravljal svojo službo. Jaz to le zato omenim, ker se je že dolgo pred imenovanjem čulo, kdo je izvoljeni, in sicer na priporočilo višjega državnega uradnika, ki se prišteva stranki leve strani visoke zbornice. (Čujte! Čujte! na desnici.)

Ker se je ta govorica pozneje uresničila, zopet sklepamo, da visoki naučni upravi več velja priporočilo pristaša liberalne stranke, nego znanost in potrebe slovenskih učencev in slovenskega naroda.

Enako antipatijo kaže naučna uprava proti slovenskemu narodu pri ljudskih šolah. Izvanredno je hitra in odločna z ukazi proti slovenskemu prebivalstvu a zelo počasna, kedar je treba zanj kaj storiti. Evo Vam dokazov: Nemški „schulverein" je pred nekimi leti ustanovil v Ljubljani štirirazredno nemško deško ljudsko šolo, za katero je kranjska hranilnica preskrbela prostore in tudi plačuje velike letne doneske. Gospod naučni minister je tej privatni šoli hitro dal pravico javnosti; a pri tem ni ostalo. Akoravno ta šola mnogo škoduje po ukazu vlade ustanovljeni mestni nemški deški šoli, ker jo učenci jako slabo obiskujejo, in akoravno je bilo gotovo, da bo še slabeje obiskovana ako dobi privatna šola nemškega „schulvereina" pravica javnosti, vendar je vlada naročila kranjskemu deželnemu zastopu, da razširi mestno deško šolo in ustanovi drugi razred.

Ker pa je šolski poročevalec deželne vlade v kranjskem deželnem zboru moral priznati, da tukaj ne zadostujejo potrebni postavni pogoji za razširjenje šole, kranjski deželni zbor ni dovolil brezpotrebnih troškov za drugi razred. Vendar je Nj. ekscelencija g. naučni minister nedavno ukazal, da se v prihodnjem letu mora odpreti drugi razred. (Čujte! Čujte! na desnici.)

Kranjski deželni zbor bo že vedel upreti se proti temu novemu nasilstvu naučne uprave in zagovarjati svojo budgetarno pravico. (Dobro! Dobro! na desnici.) Ako Nj. ekselencija na vsak način hoče imeti to šolo,

naj jo vzame v naučno opravo, ako hoče visoka zbornica dovoliti te troške, ali naj jo plača iz svojega pavšala (Veselost na desnici.), ali pa naj se obrne do nemškega „Schulvereina“, ki mu bo iz hvaležnosti tudi to šolo sprejel pod svoja varna krila.

Visoka naučna uprava ni tako odločna, ako mora kaj storiti za slovensko ljudstvo. (Prav res! na desnici.) Nerešene so ostale resolucije glede srednjih šol in tudi druge potrjene od visoke zbornice glede učiteljskih pripravnic, ki priporočajo vladi, naj se bolj ozira na slovenščino kot poučni jezik na onih šolah, ki vzgajajo učitelje in učiteljice za slovenske ljudske šole, akoravno je v teh resolucijah dovolj skrbljeno za nemški jezik.

(Dalje naslednjič.)

Iz delegacij.

Minuli četrtek dne 28. junija sklenile ste delegacije svoje letošnje delovanje.

Razmere med evropejskimi veledržavami se sicer od minule zime niso bistveno spremenile, tudi so merodajni državniki ostali tisti, ki so odgovornost za veliko politiko že več let pred imeli, pa vendar se je nada za ohranjenje miru nekoliko pomnožila, deloma zato, ker je zoper človeško naravo, dalj časa biti v enakem strahu, deloma pa tudi zato, ker se je število in pa odločnost volje onih držav, ki delujejo za ohranenje miru, pomnožilo.

Vkljub vsemu temu imele ste delegaciji tudi letos privoltli velike svoto za izredne potrebščine.

Koliko se je zahtevalo in po čemu, to so „Novice“ v prejšnjih številkah razložile že obširno, danes hočemo spregovoriti nekoliko o vedenji strank pri letošnjem zasedanji.

V avstrijski delegaciji imela je večina vse pomenljive poročila v svojih rokah razun Bosenskega proračuna in pa računskega sklepa za leto 1886.

Pri razpravah v budgetnem odseku so Chlumecky in njegovi pristaši že nekoliko kazali svoje roge: vse, kar je skupna vlada zahtevala bilo jim je na videz prav in po volji, pa prav tako so imeli zoper vse svoje pomislike, vse bilo jim je prav in vendar ne prav.

Desnica tako ni igrala, ako je je bilo kaj pojasniti, zahtevali so pojasnil, ako so imeli kaj ugovora, izrekli so ga brez ovinkov tako, da je vlada vedno videla pri čem je.

Še le v zadnji meritorni seji zdelo se je nepotrpežljivemu ministerskemu kandidatu Chlumecki-ju primerno, vsesti se na kljuso velike politike in se kazati duševnega velikana izmed vse delegacije: Pri izrednem kreditu 47.3 milijonov zahteva besedo in razlaga v lepo sostavljenem in dobro naučnem govoru svojo in svojih pristašev veliko domoljubje in požrtovalnost, vkljub mnogih in tehtnih pomislikov,

Chlumecky konča svoj mogočni govor in res sta se oglasila dva pristaša iz gosposke zbornice s svojim dobroklicom.

To da bogovi maščevanja ne mirujejo in takoj za njim oglasi se nemško-narodni profesor Richter s Kremsa ter je v pol ure trajajočem govoru nakvasil toliko praznih fraz in brezokusnih trivijalnih izrekov, da je strmela vsa zbornica o toliki brezokusnosti.

Kakor je pred grof Revertera zavrnil one, ki so pred nekaj časam v delegacijah preveč štedili, tako je sedaj dr. Matuš zavrnil kvasenje Richterjevo in posebno frazo o tesnem združenji Avstrije z Nemško.

Desnica je bila srečna, da je pristaš Chlumecky-jev sam njega tako lepo zavrnil in da je dr. Matuš tako prav označil stališče večine nasproti domovini in sosedom.

Naši dopisi.

Iz Železnikov, 30. junija. *(Raznoterosti).* Kakor marsikje, smo se tudi po naših krajih dolgo željno ozirali po zemljo — okrepčivnem dežju; poslednjič pa dobili ga več, ko dovolj. Zlasti ta teden je nagajal pri košnji in spravljanji sena mnogim prav zelo in jim napravil dost škode. Nasproti pa je vendar kolikor toliko dobro služil onim, ki so do časa kosili, z tem, ker bodo otave tim hitreje pognale novi kal, ozelenele, ter dale up za dobro jesensko košnjo. Lastniki travnikov v tukajšni okolici se nadjajo, da bodo letos klajo prodajali po visoki ceni. Bodo li spolnjeni njihovi upi, pokazala bo prihodnjost. Prvi pridelek se namreč ni obnesel tako slabo, kakor se je bilo bati en čas, in če se kaki sadež, bodi si že ta ali oni, ob novini dobro obnese, mu navadno ne sledi dragina. — Sora je zlasti zarad hudih nalivov zadnjih dni zelo narastla, odnesla mnogo lesenine, in se je bati, da bo naredila pri obrežjih mnogo škode.

Kakor beremo od drugod o nesreči po streli, in da kaže ta podnebni živelj letos nekako posebno sovraštvo do čivih bitij, tudi, žali! našej okolici z takim nesrečam ni prizanešeno. Uni teden smo bili zvedeli iz Bohinjskega, da je ondi strele moč ubila necega oglarja in potem zažgala nad njim kočo, v kateri se je slučajno nahajal. Ta teden pa se je pripetila v naših hribih zopet enaka nesreča. Pretekli ponedeljek (25. t. m.) popoldan ubila je namreč pri Sv. Lenartu strela v hiši blizu cerkve žensko, ki je ondi stanovala, domačo hčer in enega ribniškega rščetarja (eni pravijo, da sta bila dva) pa hudo omamila. Ženske niso zamogli oživeti več; pri drugih je rešilna pomoč pomagala, da so jih zopet zbrihtali in oteli smrti. Bog obvari v prihodnje vse tacih in sploh vseh nesreč!

K zadnjem tukajšnemu poročilu, da je naša mladina v malih dneh pokončala nad 7 tisoč belinov (belih metuljev), naj bo danes dostavljeno, da je tudi

poznej še to pokončavanje nadaljevala, in je bilo v vsem tega merčesa nad 22 tisoč pokončanega. Otrokam se je delila za njihovi trud mala nagrada (za sto pokončanih metuljev po 1 kr.), odtod tolika vnema. No, kaj se hoče — saj že stari pregovor prav, da zastonj nič ni — še smrt ne. *J. L.*

Iz ljubljanske okolice, 30. junija. Dne 17. julija t. l. imeli bodemo učitelji tukajšnjega šolskega okraja v II. mestni deški šoli na „Cojzovem grabnu“ v Ljubljani zjutraj ob 9. uri svojo letošnjo učiteljsko konferencijo se sledečim dnevnim redom:

1. Otvori se konferenca in volita se dva zapisnikarja.

2. Gospod c. kr. okrajni šolski nadzornik poroča o tem, kar je ob nadzorovanji šol tega okraja med tem šolskim letom opazil.

3. Kako more šola v otrocih čute domovinske ljubezni in zvestobo udanosti do presvitlega vladarja buditi in poživljati? O tem vprašanji bodo poročali: gospoda učitelja Alojzij Pin in Jakob Marn ter gospodična učiteljica Ana Pour.

4. Kako naj vpliva učitelj na obnašanje šolske mladine zvunaj šole, in kaj more od svoje strani v povzdigo prave moralične zavesti (moraličnega vedenja) ne le pri šolski, nego tudi pri uže bolj odraščeni mladini doprinesti in doseči? O tej temi poročevali bodo gospoda učitelja Ivan Bajc in Evgen Müller ter gospodičina učiteljica Frančiška Wruss.

5. Določilo bode se, katere učne knjige in katera berila bodo se v šolskem letu 1888./89., po šolah tega okraja pri poduku rabile.

6. Poročilo knjižničnega odbora:

a) o stanu in računih okrajne učiteljske knjižnice, poročal bode g. knjižnični prvomestnik;

b) o slovenskih knjižicah, katere so med šolskim letom 1887./88. bile izdane in so v dalnje izobraževanje šolske mladine namenjene. Poročevalec temu je g. nadučitelj Govekar.

7. Nasvet o tem, katere nove knjige imajo se v prihodnje za okrajno učiteljsko knjižnico omisliti in nakupiti.

8. Posvetovalo bode se o premestitvi (novem sedežu) okrajne učiteljske knjižnice.

9. Volitev:

a) udov knjižnižnega odbora;

b) onih stalnega odbora.

10. Samostalni prosti nasveti, kateri morajo se pa zadnji čas do dne 10. julija t. l. gospodu predsedniku konference izročiti in vposlati.

Razprave k 3. in 4. točki dnevnega reda morajo se pismeno izdelati in po dovršenem nastopu pa g. predsedniku konference izročiti in oddati.

Venceljnov.

Iz Ljubljane. — **Cesarjeva štiridesetletnica** navladuje letos pri vsih prilikah in izrekoma v deželi Kranjski obeta se toliko slavnosti in toliko manjih in večjih činov dobrotljivosti v ta namen, da je že prav težko dostojno poročati o vsaki taki vedno dostojnočastni izjavi domoljubja. — Tudi mestni odbor ljubljanski prišel je v svojem zadnjem zborovanji do svojih dokonečnih sklepov. V Ljubljani praznovala se bode štiridesetletnica cesarjeva na trojnati način:

a) v šolah praznovala se bode na dan cesarjevega godu dne 4. oktobra;

b) mestni zastop praznoval bode obletnico dne 2. decembra s slovesno sv. mašo in s slavnostno sejo in razsvitljavo mesta;

c) spomenike štiridesetletnice pa bode Ljubljana stavila s tem, da napravi 12 ustanov za uboge po 20 gld., 2 pa po 25 gld. vrh tega tudi pet ustanov za učence obrtne šole.

Dalje otvori se letos za kolodvorski okraj Ljubljanski drugi šolski otročji vrt; mesto sedanjega mesarskega mosta napravi se na onem mestu zidan in železen most, ki dobi napis: V spomin slavnega 40letnega vladanja cesarja Fran Josipa I. postavilo mesto 1888., in konečno dobi tudi nova mestna vojašnica ime cesarjevo.

Ne dvomimo, da se bode s takim slavljenjem cesarjeve desetletnice s ponosom strinjal vsak meščan.

— **V spomin 40letnice** sklenil je mestni zastop v Kamniku napraviti vodovot.

— **Šola na Slavini.** Dediča pokojnega g. Kalistra gg. Jos. Gorup in Kalister zgradita za Slavino, rojstni občini Kalistrovi, na lastne stroške šolsko poslopje. Gotovo zelo blagonosno naložen denar, slava razumnikoma slovenskema.

— **Glasbena Matica** priredi dne 8 julija v redutni dvorani veliki koncert, pri katerem razun velikega zbora in vojaške godbe sodelujejo iz posebne prijaznosti gospodje operni pevec tenorist F. Pogačnik in profesorja B. Fischer in F. Skarlicky.

— **Konec šol.** Na gimnaziji ljubljanski sklene se letošno šolsko leto dne 14. julija. Sprejemanje v prvi razred prične se dne 15. julija, sprejemni izpiti pa se vrše dne 16. in 17. julija. Zrelostni izpiti prično se dne 14. julija.

— **Društvo „Narodni dom“** imelo je dne 30. junija svoj občni zbor. Društveno premoženje znaša nad 60,000 gld. stari odbor se je z vsklikom zopet izvolil.

— **V tukajšnji podkovski šoli** bile so 27 in 28. pretečenega meseca skušnje, predsedoval je izpraševalni komisiji vodja podkovske šole, izpraševalca pa bila sta c. k. deželni živinozdravnik gosp. Wagner in učitel. Šlegel. Prvi dan bili so izprašani kovači, kateri niso obiskali podkovske šole, bilo jih je šest, od teh prišli so 3 prvikrat, 3 pa so ponavljali skušajo. Štiri kovači zadostili se pri skušnji in dobili spričevala, dva pa nista bila zadostno izvežbana, od teh mora eden ponavljati skušnjo drugo leto, eden pa priti v šolo,

ako se hoče še dalje pečati z podkovstvom. Vsi bili so Kranjci, eden izmed njih pa zvršuje kovaški obrt v Dalmaciji.

Drugi dan bila je skušnja iz podkovstva in ogledovanja klavne živine in mesa za učence podkovske šole. Bilo je devet učencev, izšolali so 4 na lastne stroške, 4 prejeli so podpore od c. k. kmetijške družbe kranjske, 1 pa dobil je podporo od deželnega odbora Goriškega. Vsi prestali so skušnjo in sicer 2 z prav dobrimi, 6 z dobrimi 1 se zadostnim vspehom. Po narodnosti bili so vsi Slovenci, 7 Krajncev, eden štajarski, eden goriški Slovenec.

Novičar iz domačih in tujih dežel.

Z Dunaja. — V petek jutro, takoj po sklenjenih delegacijah vrnil se je cesar z Buda-Pešta na Dunaj, v soboto vrnil se je cesarjevič Rudolf po skončanem ogledovanji vojakov v Bosni, Hercegovini in Dalmaciji, nazaj na Dunaj, kjer ga je soproga njegova pričakovala na kolodvoru ter je potem poročal cesarju o vspehu svojega težavnega ogledavanja. Soboto večer odpeljal se je cesar v Išel, kjer se bodo mudil nekoliko tednov.

Po konečno rešeni kazenski pravdi zgubi Schönerer plemstvo in kar ga gotovo naj bolj peče, pravico poslanstva za 5 let. Med obravnavo o potrditvi prve sodbe naročenih je bilo zopet nekoliko kričačev, to da policija to pot ni čakala in ni razumela šale, temveč je razganjala shajajoče se trume in kdor ni hotel z lepo vbogati, moral je z grdo na policijo v luknjo.

Volitev za državni zbor se bode takoj razpušala in ako glasovi ostanejo v onih razmerah, kakor pri zadnji volitvi, znal bi zmagati konservativec Knab, sedaj že deželni poslanec nižeavstrijski, zelo spreten duhovnik.

Časniki pisarili, so, da se pričakuje sedaj povodom sprejetega davka na žganje, za one ki imajo za dognanje davka posebne zasluge vrsta odlikovanj cesarskih, in o enem ministru trdilo se je, da bode povikšan v višji stan plemstva.

V mestnem zastopu dunajskem dognalo se je zadnji čas, da zaklao za razširjenje mesta po katerem je mesto vedno kazalo toliko hrepenenja ko zakladu brezštevilnih milijonov, znaša samo 17 milijonov, vrednost njegovih zemljišč pa približno tri milijone toraj vsega skupaj 20 milijonov.

Žitna cena

v Ljubljani 23. junija 1888.

Hektoliter: pšenice domače 6 gold. 95 kr. — banaške 7 gold. 32 kr. — turšice 5 gold. 70 kr. — soršice 5 gold. 75 kr. — rži 5 gold. 30 kr. — ječmena 3 gold. 10 kr. — ovsa 4 gold. — kr. — ajde 5 gold. 60 kr. — ovsa 2 gold. 44 kr. — Krompir 2 gold. 05 kr. 100 kilogramov.

V Kranji 25. junija.

Hektoliter: Pšenica 6 gold. 18 kr. — Rrž 4 gold. 55 kr — Oves 2 gold. 60 kr. — Turšica 4 gold. 54 kr. – Ječmen 1 gold. 22 kr. — Ajda 4 gold. 22 kr. — Slama 100 kilogr. 1 gold. 60 kr. — Seno 2 gold. — kr. — Špeh 1 kilogr. 44 kr.

Vabilo na naročbo „Novic“.

Ravno so nastopile „Novice“ drugo polletje svojega 46. tečaja zato se obračamo zopet do vsih onih naših naročnikov, ki so bili naročeni do dne 1. julija, s prošnjo, da naročilo kar pred ponovijo. Posebno pa se obračamo do vsih onih rodoljubov, duhovnikov, učiteljev, županov, občinskih svetovalcev, katerim preobilna opravila ne dopuščajo, vsak dan po nekoliko ur prečitavati časnike, da vstopijo v vrsto naročnikov „Novic“, ker v „Novicah“ najdejo vse pomenljive politične novice z mnogim pudučnim in kratkočasnim berilom, ter pri berilu tega lista zamudijo le par ur na teden. „Novice“ stanejo:

po pošti prejemane za celo leto 4 gld. — kr. za pol leta 2 gld. 10 kr., za četrt leta 1 gld. 10 kr.
v tiskarni „ „ „ „ 3 „ 40 „ za „ „ 1 „ 70 „ za „ „ — „ 90 „

Udje c. kr. kmetijske družbe dobivajo „Novice“ na leto za en gold. ceneje, ako ne prejemajo „Kmetovalca“.

Za prinašanje na dom v Ljubljani po 40 kr. na leto več.

Naročnina naj se po najcenejši poti poštnih nakaznic pošilja pod naslovom **Blasnikove tiskarne v Ljubljani.**

Vredništvo in opravništvo „Novic“.

Odgovorni vrednik: Gustav Pirc. — Tisk in založba: J. Blaznikovi nasledniki.